

Länsstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 010-224 84 67
raoul.hjartstrom@lansstyrelsen.se
Fax: 010-224 81 31

BESLUT
2016-04-18

Dnr: 432-5623-2015

Tysslinge församling
Skolgatan 12
719 30 Vintrosa

För kännedom till:
Riksantikvarieämbetet
Lantmäterimyndigheten i Örebro län
Örebro kommun
Örebro Läns Museum

Byggnadsminnesförklaring av Vintrosa prästgård, Vintrosa prästgård 1:9, Vintrosa socken, Örebro kommun, Närke, Örebro län

Länsstyrelsens beslut

Med stöd av 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, förklarar Länsstyrelsen Vintrosa prästgård, Vintrosa prästgård 1:9, Vintrosa socken, Örebro kommun, Närke, Örebro län, för byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länsstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*.

Bilagor:

Karta

PM

Hur man överklagar
Länsstyrelsens beslut

Byggnadsminnet omfattar de med skraffering markerade byggnaderna på bifogade karta.

- Byggnaderna 1 – 4 får inte rivras eller flyttas
- Byggnaderna 1 - 4 får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras
- Det med heldragen röd linje markerade området på bifogade karta får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området ska hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.
- Vård - och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas kulturhistoriska värde.

Upplysningar:

Länstyrelsen lämnar råd om underhållet av byggnadsminnet.

Om det finns särskilda skäl får Länstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Enligt 3 kap 21 § KML gäller beslut enligt 3 kap. 1 § samma lag omedelbart.

Ärendet

Frågan om en byggnadsminnesförklaring av Vintrosa prästgård har sedan en tid diskuterats mellan Länstyrelsen och Tysslinge församling (nedan kallad församlingen) som är ägare till prästgården. Den 19 januari 2016 skedde en överläggning mellan Länstyrelsen och församlingen kring förutsättningarna för en byggnadsminnesförklaring. Församlingen har genom beslut av kyrkorådet 2016-03-01 accepterat en byggnadsminnesförklaring av prästgården med skyddsbestämmelser enligt förslag av länstyrelsen 2016-02-24.

Länstyrelsen har också upprättat en PM för att tydligöra innebörden av byggnadsminnesförklaringen, och Länstyrelsens syn på eventuellt kommande frågor om förändring av byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna. PM:en ingår som en bilaga till beslutet om byggnadsminnesförklaring.

Historik

Alltsedan den tidiga medeltiden, då kristendomen etablerade sig i landet och de första kyrkorna byggdes, har det funnits särskilda bestämmelser för att bygga prästbostäder, de s.k. ecklesiastika boställsordningarna. Samtidigt som man byggde sin nya kyrka, så byggdes också en bostad för församlingsprästen – prästgården. Boställsordningarna innehöll detaljerade anvisningar för hur prästgårdarna skulle bebyggas. De senaste ecklesiastika boställsordningarna tillkom 1910 och 1932. 1910 års ecklesiastika boställsordning innebar bl.a. att prästerna skulle avlönas genom kontant ersättning och inte som tidigare med prästgården som löneförmån in natura.

Församlingar och socknar fick samma geografiska gränser och de bildade tillsammans administrativa enheter i samhället. Under tidig medeltid skapades i vårt land en struktur som levtt kvar långt in i sen tid. Ett offentligt system där hanteringen av ”andliga” och ”världsiga” frågor sköttes gemensamt av socken och församling inom den gemensamma geografiska gränsen. Kyrkan fick därför tidigt en stor betydelse för samhället och samhällsutvecklingen, det gäller i synnerhet på landsbygden. Här blev prästgården med tiden en samlingsplats för sin bygd med prästfamiljen som medelpunkt. Prästerna var ofta de enda som hade högre utbildning och prästgårdarna blev därför viktiga kulturcentra. Prästgårdarna har på så vis haft en stor betydelse för det sociala livet och för hela samhällsutvecklingen i landet. Församlingsprästen hade utöver de rent kyrkliga uppgifterna också ett stort ansvar för socknens administration, främst då som ordförande i sockenstämman.

Prästgårdarnas betydelse i samhället markeras genom att de ofta är stora, välbyggda och representativa till sin karaktär.

Vintrosa prästgård har idag fyra byggnader. Den södra flygeln är minst förändrad och är sannolikt den äldsta av byggnaderna, förmodligen uppförd början av 1700-talet. Huvudbyggnaden och norra flygeln har mer kontinuerligt moderniserats. Norra flygeln, sannolikt uppför under 1700-talet, byggdes om till församlingshem under 1960-talet. Huvudbyggnaden uppfördes under 1790-talet, och byggdes på med en våning under 1820-talet. Den har sedan renoverats under 1940- och 1980-talen. Dess nuvarande utseende härrör i huvudsak från slutet av 1940-talet, då bl.a. den reveterade fasaden ersattes med den nuvarande rödfärgade träpanelen. Här finns också en välbevarad källarbyggnad från tiden omkring år 1900. Öster om byggnaderna finns tydliga spår av en tidigare parkanläggning, delvis anlagd i form av en engelsk landskapspark. Ett lusthus från slutet av 1800-talet fanns tidigare i sydöstra delen av parken. Det har rivits under senare år.

Skälen för Länsstyrelsens beslut.

Av 3 kap. 1 § KML framgår bl.a. att en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Enligt 3 kap. 2 § 1 st KML ska länsstyrelsen, när en byggnad förklaras för byggnadsminne, genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Enligt 3 kap. 2 § 2 st KML får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Prästgårdarna har ett stort generellt kulturhistorisk värde, genom sin stora betydelse för samhället, samhällsutvecklingen och det sociala livet, framför allt på landsbygden.

Vintrosa prästgård ingår i en kyrklig miljö av riksintresse för kulturmiljövården, K 17, Vintrosa, Örebro län. Den innehåller många av de byggnader som är karakteristiska för landsbygdens äldre sockencentra. Här finns – förutom prästgården – kyrka, sockenmagasin, skolbyggnad och ett f.d. ålderdomshem. Kyrkan är ursprungligen medeltida. Den historiska dimensionen och kontinuiteten i miljön förstärks av två gravfält från den yngre järnåldern. Kyrkan och prästgården byggdes samtidigt, Vintrosa prästgård har därför sina rötter i den tidiga medeltiden i Sverige, då de första kristna kyrkorna med tillhörande prästgårdar byggdes i landet. Kyrkobyggnader från medeltiden finns bevarade, men däremot inga kompletta prästgårdar. Vad som finns bevarat av dem från medeltiden är byggnadsarkeologiska spår, rester av grunder och murverk som blivit kvar vid ombyggnader genom tiderna.

Byggnaderna på Vintrosa prästgård är uppförda och ombyggda under 1700-, 1800- och 1900-talen. De har byggts om och renoverats kontinuerligt och har därför idag en varierande grad av byggnadshistorisk autenticitet. Dessa kontinuerliga renoveringar är karakteristiska för landets och länets prästgårdar. Vintrosa prästgård är på så sätt en mycket god representant för prästgårdarna i Örebro län. De yttre förändringarna har ändå skett med ambitionen att skapa en sammanhållen traditionell karaktär på prästgården. En karaktär som förstärks av resterna av den trädgård och park som är en viktig del av helhetsmiljön kring anläggningen.

Vintrosa prästgård är därför representativ för det stora flertalet av prästgårdarna i Närke och Örebro län. Den är genom sin historia och utveckling ett utmärkt exempel på en ”vanlig” prästgård, där långvarigt bruk och kontinuerliga förändringar berättar en prästgårds historia från 1700-talet fram till våra dagar.

Mot bakgrund härav finner Länstyrelsen att Vintrosa prästgård väl fyller kraven i 3 kap. 1 § KML – ”synnerligen högt kulturhistoriskt värde” – för att förklaras för byggnadsminne.

BESLUT
2016-04-18

Dnr: 432-5623-2015

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Karlstad. Hur man överklagar, se bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Maria Larsson. Föredragande har varit antikvarie Raoul Hjærtström. I den slutliga handläggningen har dessutom deltagit länsjurist Jenny Gånge.

Maria Larsson

Raoul Hjærtström